

Natuur.stad

DRIEMAANDELIJKS LEDENBLAD VAN NATUURPUNT ANTWERPEN STAD - SEPTEMBER - NOVEMBER 2014 - JAARGANG 3 - NUMMER 3
VERSCHIJNT IN MAART, JUNI, SEPTEMBER EN DECEMBER

Naar een park Spoor Oost!

Torren zoeken in de stad

Klimaat brengt trekvogels in de war

Hebben jullie ook zo genoten van de vakantie? Ik in ieder geval wel. Dit jaar ben ik voor een 4-tal weken gaan kamperen in Les Alpes de Haute Provence in het zuiden van Frankrijk op een rustige camping waar je nog echt in de natuur leeft. Trouwens, de streek is één groot ongerept natuurgebied, hoewel de dennenbomen er eigenlijk niet thuishoren. Ook de palmstruiken worden bestreden om de groenblijvende steeneiken een kans te geven zich terug te ontwikkelen. Het probleem van de verkeerde plant op de verkeerde plaats lijkt daar ook de werkelijkheid, zelfs al oogt het ganse zuidoosten zo ongerept natuurlijk. Daar zie je nog wel een echte bloemenwei met verschillende kleurschakeringen en met orchideeën die je al van ver ziet pronken.

En dan ga je op uitstap en kom je in zo'n klein onogelijk arendsnest. Ook al ligt dat volledig in de natuur en tel je er amper 50 huizen, de mensen zorgen voor bloembakken, hangplanten, geveltuinen. Het ganse dorpje wordt bebloemd, het maakt het allemaal zo gezellig en fleurig. En dan kom ik terug thuis in Antwerpen en maak ik me onmiddellijk de bedenking: Wat houdt ons tegen om er zelf voor te zorgen dat de stad er groener en fleuriger uitziet? Wij zijn in ieder geval met Natuurpunt Antwerpen Stad bereid om mee te denken om van Antwerpen een stad te maken met inheems groen ter bevordering van

de biodiversiteit. We bereiden ons voor om meer actie te voeren rond geveltuinen. Het project Park Mee! is succesvol gestart. We lopen met het idee rond om een inheemse plantenmarkt te organiseren. Er werd het idee geopperd om de boomspiegel zijn natuurlijke gang te laten gaan. Allemaal prachtige ideeën die onze stad natuurlijker moeten maken. Zouden we niet zoeken naar duurzame oplossingen?

Op 11 september (Sint-Andries – Centrum Costa) en op 18 september (Brederode – in Hof ter Beke) vindt van 17 tot 20 uur een infomoment plaats rond groen in jouw district op initiatief van het District Centrum. Wij zullen er alvast zijn om rond 20 uur deel te nemen aan het discussiemoment. Kom je ook? Misschien heb je nog ideeën om wat meer echte natuur in de stad te brengen? Laat het ons weten!

Rit Van Damme
Voorzitter

natuurpunt
Antwerpen Stad

Inhoud

september - november 2014 – jaargang 3 – nummer 3

Edito	2
Het ruige leven	3
Naar een park Spoor Oost!	4
Biodiversiteit in je tuin: zoogdieren	6
Inburgeren op Wolvenberg	7
Trekvogels in een veranderend klimaat	8
Pilootproject Park Mee! van start	10
Torren op het trottoir	12
Interview met Ines Stokkaer	14
Soortenfiche: Koningkaars, Stalkaars en Zwarte Toorts	15
Activiteitenoverzicht	16

Lokale afdeling

Natuurpunt Antwerpen Stad is de lokale afdeling van Natuurpunt, vereniging voor natuur en landschap in Vlaanderen. Het werkingsgebied omvat de delen van de districten Antwerpen (postcodes 2000, 2018 en 2060) en Borgerhout binnen de ring op rechteroever en het volledige district Berchem. Dat betekent deel uitmaken van een grote vereniging met meer dan 90.000 gezinnen, die in Vlaanderen 20.000 ha natuurgebied beheert.

Contact

Koen Van Keer, Boomgaardstraat 79, 2018 Antwerpen (03-226 76 01, info@natuurpuntantwerpenstad.be).

Lid worden

Lidgeld per gezin: € 24/jaar. Te storten op rekeningnummer BE17 2300 0442 3321 met vermelding van je huidig lidnummer of voor nieuwe leden met vermelding van je naam en adres. Je ontvangt dan zowel het nationale tijdschrift Natuur.blad als het lokale ledenblad Natuur.stad. Bovendien krijg je korting bij aankopen in onze Natuur.winkel. Leden van Natuurpunt uit een ander werkingsgebied kunnen voor € 7 een abonnement op Natuur.stad nemen. Te storten op rekeningnummer BE60 5230 8051 9270 met vermelding van je lidnummer, naam en adres.

Giften

Donateurs storten een extra bijdrage bovenop hun lidgeld. Vanaf € 40 per kalenderjaar krijg je een fiscaal attest. Storten op BE56 2930 2120 7588 met vermelding 'Wolvenberg –projectnummer 7743'.

Natuur.stad is het driemaandelijks ledenblad van Natuurpunt Antwerpen Stad. Gedrukt op een alcoholvrije pers met inkten op vegetale basis op Cyclus Print 100% gerecycleerd papier door De Wrikker cvba. Oplage: 2.100 exemplaren.

Redactie: Linda Bourgaux, Joeri Claes, Sebastiaan De Mot, Dominiëk Dirx, Touché Guimarães, Daisy Hoste, Erik Molenaar, Lieke van der Aa, Monique Van Dousselaere, Koen Van Keer, Minne Verlinden, Guy Voets, Johan Wyckmans.

Foto cover: Inburgeren op Wolvenberg (foto: Koen Van Keer). Tekening achterflap: David Yeh.

Inzet (v.b.n.o): Bonte vliegenvanger (foto: Bram Vogels), Spoor Oost (foto: Jo Haest), Eekhoorn (foto: Julia Dua).

Het ruige leven

Tekst: Koen Van Keer

Vanaf het vroege voorjaar bouwt zich door groei, rijping en voortplanting biomassa op en dat proces komt in het najaar tot een hoogtepunt, precies op tijd om dieren de gelegenheid te geven een wintervoorraad op te bouwen

Ruiger is rijker

Alleen al aan de manier waarop door de eeuwen heen is getuind, zien we dat de menselijke drang om natuur te 'modelleren' erg groot is. Er zit zeker ook een creatief element aan. Een keerzijde van die medaille is dat dergelijke gemanipuleerde natuur aanzienlijk armer is. Ook in de stad is dat het geval.

Zo bracht een Antwerps spinnenonderzoek, waarin een 120-tal stadstuinen werd onderzocht, aan het licht dat een strak onderhouden tuin gemiddeld 20% minder spinnen bevat dan een meer verwilderde tuin. Dit biodiversiteitsverschil loopt zelfs op tot 31% wanneer het om grotere kloostertuinen in de stad gaat. Spinnen zijn goede bio-indicatoren voor biodiversiteit omdat zij uitsluitend leven van een veelheid aan insecten.

Levensnoodzakelijk winterverblijf

Hier en daar probeert men openbaar groen wat natuurlijker te laten ontwikkelen, maar in de praktijk zien we toch dat bv. de toepassing van het Bermbeheerplan nog al te vaak te wensen over laat. Dat Bermbeheerplan legt een aantal termijnen op waarbinnen de vegetatie in wegbermen al dan niet mag gemaaid worden. Wat bij de uitvoering nog dikwijls fout loopt, is de neiging van overheden om "kort de winter in" te gaan. Maaien net voor de winter is zowat het ergste wat je op het vlak van ecologisch bermbeheer kan doen.

Rijpende zaden van Wilde peen (foto: Wim Strecker)

Rozenbottels van Hondsroos (foto: Eddie Meynen)

Verdorrende kruiden hebben rijpe zaden. Die zitten vol kostbare plantaardige olie. Een ruigte -of het nu om een berm of een braakliggend stuk grond in de stad gaat- bezit tegen de winter een overvloed aan zaden en bessen die dieren -zoals veel vogelsoorten- in staat stelt om voor en tijdens de winter nog het nodige voedsel te vinden.

Ruige begroeiing biedt dieren zoals insecten, maar ook bv. de egel schuilgelegenheid voor de winter, daar waar een kortgemaaid gazon "ecologisch dood" is. Bovendien bevatten grassen en kruiden tegen het najaar een schat aan 'sluimerend leven' in de vorm van eipakketten, larfjes of poppen van insecten. Het maaien en afvoeren van deze biomassa betekent eigenlijk ieder jaar weer een massale slachting. De natuur moet dit telkens opnieuw proberen te herstellen door aanvoer van organismen uit andere gebieden. Als we die ruigtes onberoerd laten tot wanneer al dit leven uitgesloopen en ontwaakt is in de lente, hebben we ter plaatse meteen gezonde basispopulaties.

Ook uw tuin

Simpele aandachtspunten - die bovendien kostenbesparend zijn - kunnen dus een enorm biologisch verschil maken. Dat principe geldt zoals gezegd ook voor particuliere tuinen. Het niet verwijderen van bladstrooisel en het niet overdreven snoeien, zorgt er voor dat ook uw tuin een potentiële foerageer- en overwinteringsplaats wordt voor tal van dieren ●

Naar een park op Spoor Oost!

Tekst: Koen Van Keer

Een tijd geleden werd de concessie beëindigd rond de uitbating van de containerterminal op het terrein Spoor Oost (zie kadertekst). Sindsdien wordt zo goed als geen gebruik meer gemaakt van het 10,8 ha grote stuk met spoorwegbundels. De stad heeft plannen met dit gebied en sprak met de NMBS een gebruiksrecht af dat in eerste instantie 3 jaar duurt. De buurt ziet een park op het terrein.

Bestemming

De gewestplanbestemming is momenteel 'openbaar nut en gemeenschapsvoorzieningen'. Er komt vrijwel zeker een bestemmingswijziging, maar over wat die wordt, wil men op dit moment geen uitspraken doen. Ook wie eigenaar wordt (of blijft), is momenteel nog niet duidelijk. Bij Spoor Noord kreeg de NMBS rechten om te mogen bouwen in ruil voor grond die openbaar domein werd, dus het is niet denkbeeldig dat terug aan een dergelijk scenario wordt gedacht.

De stad erkent dat de dichtbevolkte wijken in de buurt een grote nood hebben aan bijkomende groene ruimte en dat Spoor Oost hier kansen biedt.

Inspraak

Op 14 juni organiseerde de stad een 'denkdag' rond Spoor Oost, waarbij buurtbewoners hun visie konden meegeven over wat er volgens hen met het vrijgekomen terrein moet gebeuren, vooral op korte termijn.

Dat moest wel binnen een relatief strak vastgelegd kader. Het feit dat het op korte termijn om een 'event-park-ing' moet gaan, werd als vaststaand gepresenteerd. Concreet wil de stad er kleinschalige events kunnen hosten en werd al een plan voorgesteld van hoe bepaalde groene elementen konden ingepland worden. Verder werd reeds een parking-planning voor het Sportpaleis voorgesteld. Tijdens de Oosterweelwerken zouden de parkings bij het Sportpaleis immers werfparkings worden en moet het Sportpaleis zijn

Spandoek van de buurt op een stille getuige van de voormalige containeractiviteiten (foto: Jo Haest)

bezoekende automobilisten elders kunnen 'stationeren'. Dat zou op Spoor Oost gebeuren. De gepresenteerde planning kwam neer op een volledige inname van het terrein gedurende 50 dagen per jaar en een gedeeltelijke inname gedurende 80 dagen per jaar.

Korte termijn

Een dergelijk kader laat natuurlijk redelijk weinig ruimte voor ideeën over een 'gewenste invulling'. Nochtans was duidelijk dat de aanwezige bewoners resoluut gingen voor een parkfunctie, ook op korte termijn. Er werden in verschillende groepjes meerdere ideeën uitgewerkt, waarbij een 'groene ontwikkeling' altijd erg prominent naar voor kwam.

De ontwerpers van de stad zouden nu op basis van die ideeën een planontwerp maken en dat in het najaar op een nieuwe denkdag presenteren aan de buurtbewoners.

Positief is alleszins dat de stad op deze manier inspraak organiseert. De redelijk strakke regie door de stad beïnvloedt natuurlijk wel de uitkomst van die bevraging en we zijn dan ook benieuwd of het planontwerp zal beantwoorden aan de echte wensen van de buurtbewoners.

Op het moment dat dit artikel wordt geschreven is ook nog niet duidelijk of de Sinksenfoor vanaf volgend jaar naar Spoor Oost zou verhuizen. Die mogelijkheid bestaat zeker, maar ook andere locaties worden nog onderzocht. Veel buurtbewoners maken zich zorgen over een eventuele inplanting van dit zes weken durende evenement. De stad belooft alleszins milderende maatregelen om de geluidsoverlast te verminderen indien de Sinksenfoor er zou (be)landen.

Lange termijn

Over de bestemming van Spoor Oost op de lange termijn, valt nog niet veel te zeggen, behalve dan wat er daarover in het Bestuursakkoord van de stad Antwerpen staat. Daarin geeft de meerderheid te kennen dat ze een 'Duurzaam KMO-park met veel groen' en zelfs een deels residentiële invulling ziet. Uiteraard zal ook het hele terrein eerst moeten gesaneerd worden, na tientallen jaren van vervuiling door de trein- en terminalactiviteiten.

Het gehele terrein is ongeveer 25 ha groot en bestaat uit drie delen. De voormalige containerterminal (10,8 ha), een 'carwash' voor treinen die voorlopig blijft en een spoorbundel van ongeveer 7 ha groot die momenteel nog in gebruik is. Het ringspoor, dat noordelijk via Antwerpen-Luchtbal verder doorloopt naar de haven enerzijds en Nederland anderzijds, ligt daar middenin en zal volgens de huidige inzichten nooit verdwijnen.

Standpunt Natuurpunt Antwerpen Stad

Als NAS hebben we beslist om resoluut voor een park te gaan op Spoor Oost. Zoals gezegd hebben de mensen van de wijken Borgerhout intra muros en Antwerpen Noord behoefte aan meer groene ruimte. Als Natuurpunt ijveren we daarnaast voor een 'echt' park, met een reële ecologische functie en dus niet een enorme gazon-vlakte waar niets van betekenis kan leven of groeien. Op die manier kan het Park Spoor Oost een belangrijk onderdeel gaan vormen van de ecologische verbindingzone voor plant en dier langs de Singel en Ring ●

 mandragora
natuurlijke kleding speelgoed en boeken

BEELDHOUWERSTRAAT 46. 2000 ANTWERPEN
T: 03 237 86 03 E: MANDRAGORA@YUCOM.BE
WWW.NATUURKLEDING.BE
OPEN VAN DINDAG T/M ZATERDAG
10:00 u. - 18:00 u.

Zorg zelf voor een hogere biodiversiteit in je tuin: zoogdieren

Tekst: Eva Suls

Natuur ontdekken begint in je eigen tuin! De totale oppervlakte tuinen in Vlaanderen is immers veel groter dan de oppervlakte beschermd natuurgebied. Door de natuur in je tuin te helpen, kan je al een groot verschil maken!

Bij natuur denken we vaak aan grote, afgelegen natuurgebieden, maar we vergeten dat heel dicht bij huis ook natuur te vinden is. Een kleine tuin kan veel wilde dieren een plekje verschaffen. Ook al heb je maar enkele vierkante meters ter beschikking, je zal versteld staan wat er allemaal in kan groeien en leven.

Tijdens de zomermaanden maak je het meeste gebruik van je balkon of terras. Welke insecten, zoogdieren, hommels, bijen, vlinders, libellen, planten kunnen we in onze tuin terugvinden en wat kunnen we doen om onze tuin of ons balkon tot een waar planten- en dierenparadijs te maken?

Zoogdieren

Muis, Eekhoorn, Egel, Konijn, Mol, vleermuizen, Vos zijn allemaal zoogdieren die in de tuin kunnen opduiken.

De Bosmuis komt overal in Vlaanderen voor, zowel in parken als in tuinen. Ze maakt hoge piepende geluiden en is vooral 's nachts actief. De Bosmuis heeft een gevarieerd dieet. Ze eet zowel plantaardig als dierlijk voedsel en klimt hiervoor makkelijk in bomen. Ze eet zaden van grassen, maar ook van onkruiden en daarnaast bessen, noten, wortels en paddenstoelen. Het dierlijk voedsel bestaat vooral uit spinnen, slakken, kevers, rupsen en poppen van dag- en nachtvlinders.

Soms legt de Bosmuis een voedselvoorraad aan in de omgeving van haar hol. Dit zijn kleine, cilindervormige

Bosmuis op okkernoten (foto: Chantal De Schepper).

Ook de Eekhoorn kan je tuin bezoeken (foto: Herwig Wils)

putjes van ongeveer 3cm doorsnee, soms meerdere op een rij en deze worden volgestouwd met graan- of maïskorrels. Een Bosmuis eet haar voedsel vaak op eenzelfde eetplekje op. Veelal is dit onder struiken of bomen en soms gebruikt ze een oud vogelnest als plekje om rustig te kunnen eten. Zorg in je tuin voor voldoende beschutting zoals lage begroeiing of groepjes stenen zodat ze ertussen kan kruipen.

Voor de Eekhoorn zorg je best voor een aaneensluiting van bomen. Eik, Beuk en Hazelaar zijn de favorieten. Hij vindt het ook erg leuk als er nestkastjes en een voedersilo aanwezig zijn. Ook de Egel verblijft graag in tuinen, hij jaagt er op insecten en slakken en overwintert er onder een hoopje bladeren of krijgt er jongen. Zorg steeds voor rommelhoekjes, een egelhuisje en toegang tot de tuin door een gaatje in de draad te maken. De Mol, niet altijd graag gezien door tuinliefhebbers, is een erg nuttige insecteneter, maar regenwormen vormen het grootste deel van zijn menu. Een mol in je tuin? Geen probleem, dan heb je een gezonde bodem! Vossen zijn niet bang voor een bezoekje aan een mensentuin. Ze zullen de tuin vooral gebruiken om er voedsel in te vinden. 's Nachts zijn vossen het meeste actief, dus kan je beter de kippen goed ophokken.

Vleermuizen zijn vooral in de schemering actief. In de tuin houden ze van vijvers, beschutting en een vleermuizenkast ●

Inburgeren op Wolvenberg

Tekst: Sebastiaan De Mot

Spitten en zagen

Wolvenberg was afgelopen 11 mei het toneel voor uitzonderlijke zondagse bedrijvigheid. 25 inburgeraars gaven het natuurgebied een duwtje in de rug door er mee te doen aan natuurbeheer. De eeuwig woekerende lastpost Japanse duizendknoop werd kordaat terug naar af verwezen. Afgezaagde stammen van misplaatste en kwijnende Populier werden tot aan de rand van de Singel gebracht voor latere verkoop. Van verwijderde struiken Oosterse kornoelje werden lange takken gezaagd voor vlechtwerk tijdens de openingsdag van 'Park Mee' (zie artikel pagina 10).

Ruilbeurs talen

Met een gelukkige werktiming – van 10 tot 13 u – glipten we rakelings tussen de regenbuien door. Zo bleven niet alleen wij, maar ook de meegebrachte versnaperingen voor tijdens de pauze droog. Die 'rusttijd' werd als het ware een ruilbeurs Nederlands, waarbij de nieuwkomers zich inspanden om ook de moeilijkste Nederlandse klanken de baas te blijven. Een ware topsport voor een tong die gezet is op Tibetaans, Arabisch, Portugees, Frans, Farsi, Spaans, Berbers, Oekraïens, Russisch of Engels! Gelukkig was er ook cake, thee en koffie om even op verhaal te komen.

Rondom het Verloren Water

Zowel voor als na de pauze werkten we met een rotatie van 3 ploegen, waarbij er telkens 2 werkten, en 1 werd rondgeleid in het natuurgebied. De wandeling liep rond het Verloren Water (de vijver), over de vleermuisbunker, tussen een kniehoog tapijt Look-zonder-look en onder begeleiding van Zwartkop, Tjiftjaf, Winterkoning, Roodborst, Spreeuw, Merel en mezen. Ook een drukdoende Grote bonte specht liet zich even spotten maar vluchtte al gauw naar de overkant van de vijver. De

gidsen van dienst wezen her en der op planten, dieren én de omgeving.

Zowel Wolvenberg als de inburgeraars kwamen vol energie uit het treffen. De inburgeraars maakten kennis met één van de oorspronkelijkste stukjes Antwerpen en met natuurbeheer. De natuur in Wolvenberg kreeg zo alweer wat meer kans en glans.

P.S. De volgende beheerdag, speciaal voor inburgeraars, is gepland op 16 november •

Het nuttige aan het aangename... (foto: Dominiek Dirx)

Natuurpunt en de sociale economie

Natuurpunt hecht traditioneel ook als 'nationale' vereniging veel belang aan sociale aspecten. Zowat de helft van de 400 mensen die professioneel werkzaam zijn voor Natuurpunt, is tewerkgesteld in wat men de 'sociale economie' noemt. Ongeveer 150 mensen werken via de vzw Natuur- en Landschapszorg in een sociale werkplaats-regime en nog eens een 50-tal doet professioneel beheerwerk voor de vzw. Natuurpunt Beheer. Die mensen zitten onder verschillende statuten, zoals het gekende 'artikel 60' (via OCMW), 'Deeltijds leren/deeltijds werken' of in projecten met alternatieve werkstraffen.

Trekvogels in een veranderend klimaat

Tekst: Bram Vogels

Het wijzigende klimaat heeft een aanzienlijke impact op het gedrag van trekvogels. Niet alle trekvogels reageren op dezelfde wijze op dit veranderende klimaat, daarom zoomen we iets dieper in op een paar strategieën.

Van trekvogel naar standvogel

Waarom nog energie steken in een trektocht, wanneer de winters voldoende mild zijn geworden om op de broedplaatsen te overwinteren? Heel wat vroegere trekvogels waaronder de Tjiftjaf worden hierdoor meer en meer het jaar rond waargenomen in West-Europa. De omgekeerde beweging kan natuurlijk ook, waarbij steeds noordelijker gebroed wordt maar door te strenge winters hier nieuwe trekpopulaties ontstaan.

Kortere en langere trekroutes

Wanneer de winters milder worden en er meer noordelijk kan overwinterd worden, korten heel wat soorten de trek aanzienlijk in. Watervogels die de meren en zeeën van Noord- en Oost-Europa gebruikten als tussenstop op hun trek naar West-Europa blijven daar nu vaak een hele winter hangen omdat deze wateren niet meer dichtvriezen. Enkel wanneer er toch nog een strenge winter is, kunnen we ons in West-Europa nog eens aan stevige aantallen van bijvoorbeeld het Nonnetje verwachten. Maar ook in zuidelijke richting gaat dit verhaal op. Waar ooievaars vroeger over de Sahara trokken om te overwinteren in Afrika, neemt

Tapuit (foto: Paul Helsen)

het aantal overwinteraars in Spanje sterk toe. Dit bespaart deze vogels een zeer uitdagende trek over de Sahara. Andere soorten die wel hetzelfde overwinteringsgebied behouden, maar hun broedgebied verder naar het noorden opschuiven door de klimaatopwarming, krijgen dan weer te maken met langere trekroutes.

Wijzigende timing

In een veranderend klimaat is het niet enkel nodig om mee in noordelijke of zuidelijke richting op te schuiven. De timing van aankomst en vertrek in de broed- en overwinteringsgebieden is eveneens belangrijk om succesvol te zijn. De trek van bijvoorbeeld de Bonte vliegenvanger wordt vooral bepaald door de daglengte, aangezien ze in Afrika geen idee kunnen hebben van het weer in de broedgebieden. Dit evolueert onvoldoende snel om de klimaatverandering bij te houden. Door deze te late aankomst missen ze de voedselpiek die nodig is voor het grootbrengen van de jongen.

Daarnaast blijkt uit systematische tellingen dat een groot deel van onze trekvogels hun aankomstdata hebben vervroegd in vergelijking met vroeger. Soms zelfs met enkele weken.

Bonte vliegenvanger (foto: Bert Van der Krieken)

Sporen van de ijstijd

Bij het smelten van het ijs na de laatste ijstijd, zijn heel wat soorten mee in noordelijke richting blijven opschuiven, waarbij hun overwinteringsgebieden overeenstemmen met de toevluchtsoorden waar ze de ijstijden zelf hebben overleefd. Vanuit deze gebieden is een steeds verdere kolonisatie in noordelijke richting op gang gekomen. Dit verklaart waarom sommige soorten zo'n ongelooflijke afstanden overbruggen naar hun overwinteringsgebied, hoewel het erop lijkt dat even geschikte overwinteringsgebieden veel dichterbij gelegen zijn. De tapuit broedt in heel noordelijk Eurazië, Alaska en Groenland. Vanuit deze uitposten van het broedgebied onderneemt de vogel non-stop trekvluchten tot 4.000 km over zee om toch terug te kunnen overwinteren in Afrika. Nochtans liggen er veel dichterbij in Noord- en Zuid-Amerika even geschikte overwinteringsgebieden.

Conclusie

De klimaatverandering heeft een zeer diverse impact op de vogeltrek. De vraag zal zijn of vogels zich genetisch voldoende snel kunnen aanpassen aan de huidige klimaatverandering om te overleven en of er voldoende robuuste natuurgebieden beschikbaar blijven om deze verschuivingen mogelijk te maken ●

Er werden de voorbije periode in ons werkingsgebied weer enkele interessante waarnemingen gedaan:

- In de ringbermen wordt een zeer zeldzaam galvormend insect op Heelblaadjes gevonden. De Heelblaadjesboorvlieg is een soort die nog maar enkele keren is waargenomen in onze provincie, een maand tevoren nog te Edegem.

- De zeldzame slankpootvlieg *Liancalus virens* is opnieuw in onze stad gevonden. In één van onze vorige nummers (december 2013) meldden we deze 'uitgestorven' gewaande vliegenvoort uit de tuin van het Instituut voor Tropische Geneeskunde. Deze keer is de soort aangetroffen in de Plantentuin.

- Aan het Eilandje is Oosterse morgenster gevonden (een ondersoort van Gele morgenster). Hopelijk is ze niet moedwillig uitgezaaid zoals daar spijtig genoeg frequent gebeurt.

9 826061 470504

-0,5€ KORTING
op Ecover Soft Touch afwasmiddel

Betreekt aan de 10L Handelaars. Ecover verbindt zich ertoe de tegenwaarde van deze bon terug te betalen indien aan de voorwaarden van het aanbod voldaan wordt. Niet combineerbaar met andere acties en geldig bij aankoop van één Ecover Soft Touch Afwasmiddel voor keuzes Lotus of Gronsfappel. Niet geldig op andere afwasmiddelen. De torenen dienen voor controle en terugbetaling gestuurd te worden naar: HighCo, Kruisbosweg 1, 1730 Aans, V.U. - A. De Vos - Smeetsvestraat 1a - 2250 Melle - België. geldig tot 01/08/2014

Bij Ecover vinden we je huis en thuis erg belangrijk! Wij dragen gezond schoonmaken dan ook hoog in het vaandel. De doeltreffende Ecover-producten worden met zorg samengesteld. Met plantaardige grondstoffen en wat slimme wetenschap, maar zonder onnodige schadelijke stoffen. Zo kan jij met een gerust hart de was of de vaat doen.

LIKE ONS OP OF SURF NAAR WWW.ECOVER.COM

ECOVER®

Pilootproject Park Mee! van start

Tekst: Valerie Eurlings

Op een schitterende zondag eind juni vond de startdag van het pilootproject Park Mee! plaats. Park Mee! betreft bewoners bij het ecologische beheer van de groene ruimte in hun buurt. Deze vernieuwende manier van beheren wordt voor het eerst toegepast in Domein Hertoghe, een weinig gekend parkje tussen Markgravelei en Karel Oomsstraat.

Afspraken op papier

Het district Antwerpen, de groendienst en Natuurpunt Antwerpen Stad (NAS) schreven afspraken neer over de ingrepen die in de toekomst in het park zullen gebeuren. Het spreekt vanzelf dat het oogmerk van NAS daarbij bestaat uit het verhogen van de ecologische waarde van het park.

Er zijn enerzijds afspraken gemaakt over de werken die de groendienst uitvoert. Zo krijgt de bestrijding van houtige invasieve exoten en Japanse duizendknoop prioriteit, de snoei van niet-invasieve of niet-woekerende soorten wordt beperkt, er komt een ruige bosrand en staand dood hout mag blijven wanneer er geen veiligheidsrisico bestaat.

Anderzijds zijn er ook afspraken gemaakt over de beheerwerken die de buurtbewoners onder begeleiding

Ouders en kinderen leggen een takkenril aan (foto: Monique Van Dousselaere).

van NAS mogen uitvoeren. Zo mogen ze de zaailingen van invasieve planten en woekeraars verwijderen, er mogen nestkasten, takkenrillen en houtmijten gebouwd worden, bladeren mogen opgeruimd worden ...

Feest met impact

De 120 aanwezigen op de startdag kwamen niet alleen werken in het park. Veel buurtbewoners lieten zich op de begeleide wandelingen verwonderen over de aanwezige flora en fauna; de kinderen waren niet weg te slaan bij het natuurspel. In gesprekken met de burens merkten we een duidelijke betrokkenheid bij het thema ecologie en de evolutie van hun Domein Hertoghe. De uitdaging voor NAS is om deze interesse om te buigen in goesting om het park mee te beheren.

Eén vaste partner voor de beheerwerken is alvast geïdentificeerd: de kinderen van basisschool de Kolibrie komen volgend schooljaar regelmatig mee beheren. Die kleine handjes kunnen beslist nog niet

Joeri Cortens van Natuurpunt Educatie begeleidde een beestjeswandeling in Domein Hertoghe (foto: Monique Van Dousselaere).

alle beheerwerken aan, maar het directe contact met de natuur maakt kinderen wel bewust van de waarde van dit stukje groen in hun buurt.

Park Mee! sensibiliseert niet alleen 6- tot 12-jarigen. De startdag zette het thema biodiversiteit en stedelijk groen ook weer iets hoger op de agenda van beleidsmakers en pers.

De toekomst

Genoeg mensen vinden om regelmatig te beheren, is zoals gezegd een uitdaging voor de toekomst. Daarnaast zal NAS goed monitoren in hoeverre het ecologisch beheer van het park zorgt voor meer soorten planten en dieren. Want daar is het NAS immers om te doen.

We houden je op de hoogte!

Wil je ook mee beheren? Dat kan! Stuur hiervoor een mailtje naar het onderstaande e-mail adres voor meer informatie: info@natuurpuntantwerpenstad.be

Interessante waarnemingen kunnen gemeld worden via: www.waarnemingen.be ●

Natuurpunt stelt voor

GAGELHAPPENING

in Landschap De Liereman

Zondag 21 sept

- NIEUWE TENTOONSTELLING
- WANDELINGEN
- DEMONSTRATIES
- STREEKPRODUCTEN
- INFOSTANDEN
- KINDERANIMATIE

www.natuurpunt.be/gagelhappening

natuurpunt

Logica, EMI, Aquafin, and other logos at the bottom.

DE NATUUR

in jouw testament

Neem een goed doel op en bescherm zo meer natuur voor de volgende generaties.

Do 9 oktober 2014

Interesse om Natuurpunt op te nemen in je testament?

natuurpunt

Door een testament op te maken, kan je jouw **nalatenschap geven aan een goed doel** zoals Natuurpunt. Met die inkomsten kan Natuurpunt nog meer natuur beschermen. Erfenissen zijn steeds meer van belang om de biodiversiteit te behouden voor de **volgende generaties**.

Er bestaan verschillende formules. Ken je bijvoorbeeld al het duolegaat? Een manier om iets na te laten aan het goede doel zonder je erfgenomen (familie of vrienden) ook maar iets te kort te doen. Zij erven immers **belastingvrij** en moeten **geen torenhoge successierechten** betalen.

2 INFOSESSIES OP DONDERDAG 9 OKTOBER

Spreker is **Joost Verbeke**, contactpersoon voor schenkingen en legaten bij Natuurpunt. Hij biedt een overzicht van de mogelijkheden en de fiscaal voordeligste formule aan de hand van praktische voorbeelden.

LOCATIE zeemanshuis Stella Maris
zaal Mercator • Italiëlei 72 • 2000 Antwerpen

14u Ontvangst vanaf 13u30 bij koffie en een stuk taart.
De presentatie gaat door van 14u tot 15u30

20u Ontvangst vanaf 19u30 bij koffie en een stuk taart.
De presentatie gaat door van 20u tot 21u30.

Na afloop kan je onder vier ogen je persoonlijke vragen stellen. Inschrijven hoeft niet, maar we horen graag van je komst.
Joost Verbeke • joost.verbeke@natuurpunt.be
015-29 72 49 • 0477-20 47 27

Torren op het trottoir

Tekst: Koen Van Keer

Het cliché gaat dat er altijd wel iets te ontdekken valt zolang je maar genoeg uit je doppen kijkt. Daar is wel iets van aan. Zeker in een stedelijke context moet je natuur vaak wat actiever gaan 'ontdekken'.

Af en toe kijk ik wel eens naar de grond als ik over straat loop. Niet dat ik er op hoop om achteloos verloren briefjesgeld te vinden, maar jaren van spinnenonderzoek hebben me geleerd dat je op de bodem vaak interessant leven aantreft. Dit artikelje beschrijft enkele kevers die ik in de loop van één jaar aantrof op de stoep, op weg naar het werk.

Meikever (*Melolontha melolontha*), Isabellalei

De Meikever is ongetwijfeld één van de bekendste keversoorten hier bij ons. Tot de jaren 1950-1960 werd deze kever op vele plaatsen massaal aangetroffen en sprak men zelfs van 'plagen'. Jonge kinderen speelden met de kevers, die met een koordje aan de poot al vliëgend werden 'uitgelaten'. In mijn jeugd (jaren 1970-1980) was de kever op vele plaatsen erg zeldzaam geworden. Dat was min of meer ook nog het geval in de jaren 1990. Het verminderde gebruik van biociden zorgt er nu al een aantal jaren voor dat de Meikever terug aan een opmars bezig is. De larve ('engerling' genoemd) van deze tor leeft namelijk van plantenwortels en heeft dus erg te lijden onder allerlei 'sproeieregimes' met vergif. In 2013 kropen

De Junikever vind je vaak vliëgend rond jonge boompjes (foto: Vic Van Dyck)

de volwassen meikevers onder invloed van gunstige weersomstandigheden vroeger dan anders uit de grond en konden we eerder spreken van een 'aprilkever'. Dit jaar zaten ze terug op het gebruikelijke schema.

Junikever (*Amphimallon solstitiale*), Lange Leemstraat

Een 'Aprilkever' bestaat niet, maar de Junikever daarentegen wel (aan de kust komt zelfs een soort voor die 'Julikever' noemt). Alle zijn ze verwant, want ze behoren tot de familie van de Bladsprietkevers. Die naam danken ze aan het feit dat hun 'sprietten' of antennes vooraan de kop, eindigen in een lamellen-vormige vergroeiing. De Junikever kan je -vooral in juni- op zwoele avonden aantreffen, vliëgend rond jonge boompjes. Daar ontmoeten de paartjes mekaar. De soort is niet klein (20mm lang), maar toch aanzienlijk kleiner dan de Meikever (30mm). Zowel de Mei- als de Junikever eet als volwassen insect bladeren. Als ze soms met velen zijn, worden ze daarom door de mens wel eens als 'schadelijk' bestempeld. Nochtans leven de kevers maar een maand. De larven leven twee jaar onder de grond en eten daar vooral wortels van grassen.

Mannelijke Meikever met duidelijke "bladsprietten" (foto: Thijs Calu).

Roestbruine bladsprietkever (foto: Paul & Marianne Wouters-Horemans)

Roestbruine bladsprietkever (*Serica brunna*), Lange Leemstraat

Nog zo'n lid van dezelfde familie, is de Roestbruine bladsprietkever. Een mooi, vaak oranjekeurig kevertje dat het de voorbije tien jaar ook beter doet door verminderend gebruik van gifstoffen in de land- en tuinbouw. Het was zeker geen soort die in Antwerpenstad te verwachten was. Ze staat bekend als een soort van zandgronden. De larve leeft twee jaar enkele centimeters onder de grond. Enkel tegen de winter aan graaft ze zich dieper in om zich te beschermen tegen de kou. Daarna verpopt ze, blijft een tweetal weken in die toestand en metamorfoseert dan naar de volwassen keversoestand. De volwassen kever graaft zich een gang naar boven en komt in juni en juli te voorschijn.

Grijze ribbelboktor (*Rhagium inquisitor*), Marialei

Een andere 'onverwachte gast' was de Grijze ribbelboktor. Deze behoort tot de familie van de Boktorren, die haar naam dankt aan de vaak lange slanke, en naar achteren gebogen antennes van de volwassen kevers. Toevallig vormt de Grijze ribbelboktor daar een uitzondering op. Zijn antennes zijn dus niet opvallend lang. De larven van deze kevers leven in hout van verschillende boomsoorten. De kevers zijn niet schadelijk omdat ze alleen in dood hout leven. De volgroeide kever komt vanaf de lente te voorschijn en produceert via het over mekaar wrijven van speciale ribbeltjes, een sjirpend geluid wanneer hij zich bedreigd voelt •

De Grijze ribbelboktor, onverwacht in de stad (foto: Paul & Marianne Wouters-Horemans)

Herfstuitstap naar 'De Nieuwe Wildernis'

Wie hoorde of zag niet de schitterende natuurfilm 'De Nieuwe Wildernis', die eind vorig jaar verscheen? Er werd vooral opgenomen in het Nederlandse natuurgebied Oostvaardersplassen.

Onze zusterafdelingen Schijnvallei en Voorkempen organiseren nu een herfstuitstap met de bus naar dat prachtige reservaat en wij gaan graag mee! Schrijf je alvast in.

Praktisch

Wanneer? Zondag 12 oktober
Vertrek: 7u pleintje voor gemeentehuis Westmalle, 7u10 kerk St. Antonius, 7u20 Marktplein Wijnegem.

We verwachten terug te zijn tegen 20u.
Prijs: €16 (volw. lid), €20 (volw. niet-lid), €8 (10-18j.), jonger gratis

Inschrijving: via het secretariaat van Natuurpunt Schijnvallei én door overschrijving op rekeningnummer BE67 9791 3075 4587 van Natuurpunt Schijnvallei met vermelding 'Herfstuitstap', aantal personen én opstapplaats" voor 30 september.

Onze gids: Dirk Demey

Meebrengen: lunchpakket en eventueel snack voor op de terugweg, verrekijker en stevige wandelschoenen.
Info: secretariaat (03-354 55 06 of info@schijnvallei.be)

Interview met Ines Stokkaer

Tekst Sebastiaan De Mot

Een goedlachse Ines Stokkaer is volop aan het studeren voor examens wanneer we haar ontmoeten voor een babbel. Ze vindt het niet erg haar hersenen even te laten rusten en te denken aan natuur.

Vertel eens wat over jezelf

Ik woon in Antwerpen niet ver van het Museum voor Schone Kunsten. Normaal zit ik aan de andere kant van de examentafel, aangezien ik leerkracht wetenschappen ben. Ik sta in het 5e jaar secundair onderwijs, maar ik volg zelf ook een opleiding tot milieucoördinator. Dat betekent dat ik me nu ondermeer verdiep in milieuwetgeving, een nieuwe wereld voor mij.

Wat bracht je bij Natuurpunt?

Tijdens mijn studies bracht ik veel tijd in de natuur door. Toen ik begon te werken kwam ik in de stad wonen en had ik steeds minder tijd om me met natuur bezig te houden. Toch miste ik natuur in mijn leven. Op de vrijwilligersbeurs in Antwerpen ontdekte ik dat er een nieuwe afdeling van Natuurpunt bestond in Antwerpen stad. Inmiddels heb ik mee mijn schouders gezet onder een aantal activiteiten met scholen en hun leerlingen.

Ines maakt een nestkastje
(foto: Johan Wyckmans)

Dat is de leerkracht in mij. Ik herinner me nog goed hoe ik zelf als leerling op een grasveldje kon spelen tijdens de pauzes. Een luxe! Tijdens onze contacten met Antwerpse scholen merkten we dat ook zij manieren zoeken om hun leerlingen meer in contact te brengen met groen. Logisch als je de heilzame invloed ziet van natuur op kinderen. Volgens mij brengt datzelfde verlangen veel Antwerpenaren ertoe meer natuur op hun pleinen te vragen.

De Ligfiets Antwerpen

Steenhouwersvest 25
2000 Antwerpen
Tel: 03 293 74 56

e-mail: info@ligfiets.be

OPENINGSUREN:

MAANDAG	ENKEL OP AFSpraak
DINSDAG	ENKEL OP AFSpraak
WOENSDAG	14.00 TOT 18.30
DONDERDAG	14.00 TOT 18.30
VRIJDAG	14.00 TOT 18.30
ZATERDAG	11.00 TOT 18.00
ZONDAG	ENKEL OP AFSpraak

Je bent dus een fan van de ecoplantsoenen hier voor het Museum van Schone Kunsten?

Jazeker! Ik wandel hier elke dag voorbij en elke keer ben ik toch een beetje trots dat Natuurpunt mee vorm kan geven aan onze stad. Deze plantsoenen bewijzen dat inheemse planten goed gedijen in de stad en dat natuur, cultuur en een mooie stad goed samen gaan.

Hoe integreer je natuur in je eigen leven?

Goeie vraag. In mijn dagdagelijkse leven in Antwerpen en op school lijkt ik nauwelijks in contact te komen met natuur. Dus koppel ik mijn vakanties steeds aan natuur. Ik hou van avontuurlijk reizen en wandelingen in de natuur horen daar dan zeker en vast bij. Ook aan het beheer op Wolvenberg wil ik al eens deelnemen en daar sta ik mijn mannetje. De regelmatige Wolvenberg-beheerdagen met inburgeraars vind ik een prachtige actie.

Wat neem je mee van je ervaringen met Natuurpunt tot nu toe?

Vooral fijne contacten die energie geven. Want je ontmoet mensen die net als jij plezier halen uit de natuur. Het toont me dat de wereld ook goed draait. Mensen die elkaar niet kenden steken iets van zichzelf in een groot project zonder er iets concreets voor terug te verlangen. Toch levert die samenwerking concrete resultaten op en dat geeft een hoop energie •

Soortenfiche : Koningskaars, Stalkaars en Zwarte toorts

Tekst: Sebastiaan De Mot

Trio

Lees je dit rubriekje al voor de derde maal? Dan mag je je onder de lezers van het eerste uur rekenen! Dit is immers de derde uitgave van de soortenfiche. Een goed moment om ineens drie pronkplanten aan je voor te stellen. Drie leden van het geslacht Toorts.

Krioelen of pronken?

Mogelijk ben jij een van de passievolle tuiniers die zin gekregen heeft in een natuurlijke tuin, maar toch aarzelt. Want zeg nu zelf, de wild wuivende kruidlaag in een natuurgebied mag dan al krioelen van speels leven, in de kleine stadstuin wil ik toch wat meer overzicht en structuur. En nog iets anders. Inheemse plantsoenen zijn best wel charmant in hun discrete bloei van honderden mini-bloempjes. Maar mis ik stiekem niet de imposante uitstraling van mijn schitterende dahlia's, mijn boenk-hortensia's en mijn trots tapijt van tulpen?

Stalkaars in parkomgeving (foto: Magnus Manske).

Laat de kaarsen ontvlammen

Wees getroost. Hier zijn de Koningskaars, de Stalkaars en de Zwarte toorts. Van nature komen ze voor op vrij droge, kalkrijke, zandige open plaatsen, waar je ze van ver kunt zien reiken naar de zon, als om hun lange toortsen aan haar stralen te laten ontbranden. De viltige bladrozetten en grote stengelbladeren die de plant omkransen geven een krachtige structuur in de border of langs een kronkelend pad. Zet ze steeds in een groepje. Ook in een zonnige geveltuin komt de plant mooi tot zijn recht. Zelfs een plek tussen de straatstenen zou hij overwegen.

Zwarte toorts (foto André Karwath)

Het oranje stuifmeel van toortsen is erg geliefd bij allerlei bestuivers. De bloei is lang en rijk. En verder leveren toortsen voedsel voor Bessenwants en de rupsen van Kuifvlinder. Of hoe je ook met inheemse bloemenweelde, een levende én visueel uitbundige tuin creëert. Steek de feestfakkels al maar aan!

P.S. Voor wie er in april en mei niet aan toekwam... september is terug een goede maand voor het inzaaien van een inheemse bloemenweide, op een zonnige, arme bodem. Over de bloemenweide de volgende keer meer.

Fiche

- Wetenschappelijke naam: *Verbascum*
- V. thapsus* = Koningskaars (hoogte tot 200 cm)
- V. densiflorum* = Stalkaars (hoogte tot 180 cm)
- V. nigrum* = Zwarte toorts (hoogte tot 150 cm)
- Bloei maanden: 7-10 (Zwarte toorts 6-9)
- Bloemen: lichtgeel in dichte aren open.
- Standplaats: zonnig in kalkrijke, vrij droge grond
- Onderhoud: afsnoeien na de winter

België - Belgique

P.B. Antwerpen X

BC31646

Afgiftekantoor

2099 Antwerpen X

P913.972

Retouradres:
Johan Wyckmans
Begijnenvest 68, bus 3
2000 Antwerpen

Activiteitenkalender

Hieronder vind je een greep uit de activiteiten van onze afdeling.

Meer informatie kan je bekomen via e-mail: info@natuurpuntantwerpenstad.be. Voor de meest actuele informatie kan je op onze website terecht: www.natuurpuntantwerpenstad.be. Op de website kan je daarnaast ook meer uitgebreide artikels vinden en verschillende folders gratis downloaden. Je kan er ook inschrijven op onze elektronische nieuwsbrief. De meeste activiteiten zijn gratis voor leden (tenzij anders vermeld). Niet-leden betalen € 1 voor activiteiten in onze natuurgebieden. Vergeet dus niet je lidkaart mee te nemen. Veel plezier!

Agenda

- **21 september** – Gagelhappening / Iedendag Natuurpunt (zie p.11)
- **23 september** - Plantenwandeling FONAS
Schraalgraslanden begraafplaats Middelheim
10u-12u30, ingang Koninklijkelaan
- **28 september** - Slotevenement Ledenwervingscampagne
Antwerpen, Wandelingen, kinderaanimatorie, bezoek
Hobokense Polder 10u - 18u, Steen & Steenplein
- **5 oktober 2014** - Herfstwandeling Wolvenberg, 10u - 13u,
aan de blauwe Wolvenbergcontainer (hoek Posthofbrug
en Singel)
- **9 oktober** - Informatie over Testament vzw.
Zie voor meer info op p11 binnenin.
- **16 november** - Dag van de Natuur, 10u- 13u,
Beheerswerken Wolvenberg aan de blauwe
Wolvenbergcontainer (hoek Posthofbrug en Singel)
- **22 november** - Geveltuinactie (zie website)

Cursussen

Woensdag 15 en vrijdag 17 oktober Inleiding tot de nachtvinders

Lesgever is Maarten Schurmans

- **Theorie:** woensdag 15 oktober 2014, 19u30-22u30
Ecohuis Antwerpen (Turnhoutsebaan 139, Borgerhout)
- **Excursie:** vrijdag 17 oktober 2014, 19u30-22u.
Vertrek aan de blauwe Wolvenbergcontainer (hoek
Posthofbrug en Singel)

Prijs leden/niet-leden: 8/10€ (of 4/5€ per onderdeel)

Woensdag 5 en zondag 9 november Paddenstoelen

Lesgever is Wim Veraghtert

- **Theorie:** woensdag 5 november 2014, 19u30-22u30
Ecohuis Antwerpen (Turnhoutsebaan 139, Borgerhout)
- **Excursie:** zondag 9 november 2014, 13u30-16u30
Bospolder (aan einde van Vierkerkenstraat)

Prijs leden/niet-leden: 12/15€ (of 7/8€ per onderdeel)

Hoe inschrijven?

1) Stuur een email naar:
cursussen@natuurpuntantwerpenstad.be
en laat weten welke cursus(sen) je wil volgen.
Vermeld eventueel je lidkaartnummer van
Natuurpunt.

2) Betaal op volgend rekeningnummer:
IBAN: BE60 5230 8051 9270 met vermelding van
je naam en cursus(sen) waarvoor je inschrijft.

Meer info: Maarten Schurmans 0478-800.755

Woensdag 3 en zaterdag 13 december Winterkenmerken bomen en struiken

Lesgever is Hans Vermeulen

- **Theorie:** woensdag 3 december 2014, 19u30-22u30
Ecohuis Antwerpen (Turnhoutsebaan 139, Borgerhout)
- **Excursie:** zaterdag 13 december 2014, 9u.-12u.
Park Den Brandt in Wilrijk (ingang aan de Kastanjelaan)

Prijs leden/niet-leden: 12/15€ (of 7/8€ per onderdeel)

Andere activiteiten

Beheer Wolvenberg Berchem

Vanaf zondag 7 september wordt op zondagvoormiddag,
van 9u30 tot 12u beheerd in het natuurgebied Wolvenberg
te Berchem.

Concreeet: 7, 14, 21, 28 september; 5, 12, 19, 26 oktober; 2, 9,
16, 23, 30 november; en 7 december

Afspraak aan de ingang Posthofbrug aan de blauwe
Wolvenberg-container, schuin tegenover het station van
Berchem.